

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte fredag den 5 desember 1947 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, Terje Wold.

Til stede var utenriksministeren og samtlige av komiteens medlemmer unntatt Lothe (forf) og Lavik.

Formannen: Møtet idag er berammet til fortsatt behandling av utenriksministerens redegjørelse i hemmelig møte den 28 oktober 1947. Vi har allerede tidligere i to møter drøftet redegjørelsen, men som komiteens medlemmer vil erindre, ble man forrige gang enig om å vente med å avgjøre noen endelig innstilling til utenriksministeren kunne være til stede. Jeg har bedt utenriksministeren være til stede her i dag, og det vil da være anledning for komiteens medlemmer til å få de opplysninger av utenriksministeren som de måtte ønske. Utenriksministeren har også gjennomgått det stenografiske referat fra de to møter vi allerede har hatt til behandling av denne saken. Det er kanskje greiest å spørre utenriksministeren om han på det nåværende tidspunkt har noe å tilføye til den orientering som ble gitt i det hemmelige møtet, eller om han har andre opplysninger i forbindelse med den sak som han ønsker å gi komiteen, før vi avgjør vår innstilling.

Statsråd Lange: Jeg tror det vil være det mest praktiske om denne innstilling nå blir avgitt. Jeg har allerede bedt om å få komme i åpent møte i Stortinget til uken for å gi en oversikt over Generalforsamlingen og den norske delegasjons opptreden der.

Hvor det gjelder det annet emne som jeg behandlet i redegjørelsen den 28 oktober, ville jeg foretrekke å vente med ytterligere fremstilling og debatt til vi ser hvilken vei det går med Marshallplanen. Jeg har ennå ikke fått den avsluttende rapport om den nå avsluttede fase i arbeidet med planen, nemlig konsultasjonene mellom eksekutivutvalget fra Parismøtet og den amerikanske regjerings representanter, nærmere bestemt State Departments folk. Der har jo handelsråd Colbjørnsen deltatt som et av de 5 medlemmer av eksekutivutvalget. Jeg snakket med ham like før jeg reiste fra New York, og han har under arbeid en oversikt over de forhandlingene. Det er på det rene - det kan jeg godt opplyse med en gang - at så snart kongressen har tatt standpunkt til det mer langsiktige hjelpeprogram, og det vil skje i januar, sannsynligvis, vil vi bli innbudt, hvert av de 16 land, til bilaterale forhandlinger med Amerikas Forente Stater. Det er allerede, så vidt jeg forsto på handelsråd Colbjørnsen, fastslått at det skal gås fram på den måte, og da vil det vel være det naturligste, skulle jeg tro, at vi tok en samråding her, når kongressen har tatt sitt standpunkt og vi vet hva vi står overfor, før vi går inn i de bilaterale forhandlinger; for vi må jo være

enige om hvilken holdning vi skal ta under de forhandlingene. Det er uttrykkelig presisert - det kan jeg med en gang si - fra administrasjonens side og også fra regjeringens side i De Forente Stater at det ikke skal knyttes politiske vilkår av noen art til den hjelp som eventuelt skal ytes. Det er regjeringens standpunkt. Hva som blir kongressens endelige standpunkt til det, er ikke klart ennå, men det var godt håp, så vidt jeg forsto, om at det også ville bli kongressens standpunkt i forbindelse med hjelpeprogrammet.

Det er det jeg kan gi av opplysninger i øyeblikket. Som jeg sa innledningsvis, tror jeg da det er det mest hensiktsmessige at komiteen nå avgir innstilling om den rent foreløpige orientering som jeg ga og at vi så tar debatt i åpent møte om generalforsamlingen. Når det gjelder debatten om Marshallplanen, får vi da ta standpunkt til om vi skal ta den i hemmelig eller åpent møte, når jeg kan gi en fullstendig oversikt.

Formannen: Jeg skal få lov å takke utenriksministeren for hans redegjørelse og for de tilleggsopplysninger han har gitt komiteen. Jeg skal da høre om det er noen av komiteens medlemmer som ønsker å uttale seg?

Friis: Siden det var jeg som foreslo at saken skulle utsettes skal jeg kanskje få si noen få ord om hvordan jeg ser på stillingen, etter det jeg har hørt fra utenriksministeren, og etter det som er hendt i tiden siden vårt siste møte.

Det var min tanke at det kunne være mulig å komme til en enstemmig innstilling her, og når jeg tar ordet nå, er det også min hensikt å appellere til kommunistpartiets representant om å ta sin dissens tilbake, i betraktning av de ting som er hendt siden denne dissens ble fremlagt. Gjæringer er jo alltid mere verd enn ord. Siden vi sist var samlet, er en norsk handelsdelegasjon reist til Moskva, og forhandler der om nye forbindelser med Sovjet-Samveldet. Det viser jo at vårt land står helt fritt både til øst og til vest, og at det egentlig ikke lenger skulle være nødvendig å nære noen engstelse for det som var hovedpoenget i kommunistenes dissens. Foruten den norske delegasjonen er det for tiden, etter det jeg har sett av avisene, en svensk delegasjon i Moskva; der er en polsk delegasjon, og der er en britisk delegasjon under ledelse av den britiske handelsminister. Jeg ser også at det britiske kommunistorgan "Daily Worker" uttaler sin store glede over at dette nå er skjedd, riktignok sies der, etter påtrykk fra "the back benches" i Underhuset, men det er jo en stor delegasjon som reiser.

Jeg beklaget siste gang den mangel på virkelig originale dokumenter til bedømmelse av Marshall-planen som vi lider under i denne komite, og jeg må fastholde at det ville være ønskelig om den ordinære utenrikskomite og dens

formann kunne skaffe den utvidede utenrikskomite flere originale dokumenter til bedømmelse av sakene enn vi pleier å få. Imidlertid, slik som saken nå ligger, og etter noen ytterligere opplysninger som jeg gjerne vil gi, er i all fall jeg beredt til å stemme for det forslag som formannen stillet forrige gang, og som jeg bad om utsettelse på. Jeg ser av siste nummer av "Reynolds News" at sekretæren for Labour Party, Mr. Morgan Phillips, på sosialistkongressen i Antwerpen uttrykkelig har uttalt at Labour Party vil være den første til å vende seg mot Marshall-planen, hvis det er knyttet noen som helst betingelser til den. Og den tidligere formann for partiet, professor Laski, erklarte enda mer direkte at Amerika måtte være fullt klar over at den hjelp som ville komme gjennom Marshall-planen, ville komme et sosialistisk Europa til gode. I betraktning av dette, og også endelig i betraktning av at jeg ser at de russiske aviser er meget tilfreds med det siste forhandlingsmøte i New York - "Isvestia" erklærer endog at både beslutningen om krigspropagandaen og beslutningen om enstemmighetsregelen eller vetoet av russerne betraktes som en seir for dem - vil jeg appellere til kommunistpartiets representant om å ta sin dissens tilbake. Dessuten er det tydelig at den antisovjetiske agitasjon i Amerika er på tilbakegang. Jeg ser endog at Mr. Byrnes på et stort møte av biskoper har advart mot det antisovjethysteri som har bredt seg i Amerika, og minnet sterkt om russernes store fortjenester av seiren i krigen og deres enorme ofre. Russerne tapte 1 pr. 22 av innbyggerne, mens Sambandsstatene tapte 1 pr. 500.

Det ser i det hele tatt ut til at det er gått som jeg håpet da jeg på et tidligere møte sa at en også måtte være forberedt på gledelige vendinger i denne verden, og jeg synes det ser ut til at det alt i alt nå ikke kan være noen grunn til å frykte at Marshallplanen vil medføre slike forbehold som den kommunistiske dissens peker på. Alt i alt synes jeg at det i dag skulle være grunn for kommunistpartiets representant her til å trekke sin dissens tilbake. Og jeg vil jo si at det ville ha sin betydning at vi kunne framtre med en enstemmig innstilling til Stortinget i en sak som denne, som i høy grad angår vårt lands felles nasjonale interesser.

Olaf Christiansen: Jeg kan i motsetning til hr. Friis ikke se at det siden vi sist drøftet denne saken i komiteen har skjedd noe nytt som skulle gi grunnlag for at vi skulle trekke tilbake den særuttalelse som vi har vedlagt innstillingen. Vårt standpunkt til Marshall-planen er gitt ut fra den foreløpige redegjørelse som utenriksministeren ga i et tidligere møte, og noe nytt i denne forbindelse som skulle endre vår særuttalelse, kan jeg ikke se er kommet fram. Den uttalelsen vi har gitt, er selvfølgelig ikke influert av de handelsforhandlinger som er i gang mellom Norge og Sovjet-Russland og Sovjet-Russland og andre land.

Den uttrykker Norges kommunistiske partis syn på Marshall-planen, og det vil selvfølgelig ikke bli influert fra noe annet hold. Jeg kan derfor ikke innse at det på det nåværende tidspunkt, når det ikke er kommet fram andre opplysninger, er noe grunnlag for meg til å ta tilbake den særuttalelse som jeg har vedlagt innstillingen.

Formannen: Ingen flere har forlangt ordet, og jeg går da ut fra at man kan gå fram på den måte som ble nevnt i forrige møte. Jeg skal få referere det forslag til innstilling som jeg da la fram:

"Komiteens flertall, alle unntagen O.

Christiansen, henviser til at det senere i samband med den offisielle meldingen fra vår delegasjon vil bli tilstillet Stortinget en fullstendig rapport om forhandlingene i Paris om Marshall-planen ..."

Vi kunne kanskje der bare si at "en fullstendig rapport om Marshall-planen, slik at man også der får med det som foreligger senere.

"... og til at det vil bli gitt en samlet melding om de Forente Nasjoners Generalforsamling så snart som mulig etter Generalforsamlingens slutt.

Under henvisning hertil tilrår flertallet at utenriksministerens redegjørelse vedlegges protokollen.

Mindretallet, komiteens medlem O. Christiansen, foreslår følgende innstilling:"

Så foreslår jeg å ta inn denne dissensen fra kommunistene som alle medlemmer har sett, og som jeg går ut fra at det ikke er nødvendig å referere nå. Og til slutt:

"Under henvisning til foranstående innstiller komiteen til Stortinget å fatte sådant vedtak:

Utenriksministerens redegjørelse av 28 oktober 1947 vedlegges protokollen."

Andrå: Hvordan var innledningen til det som kommer inn fra kommunistene?

Formannen: "Mindretallet, komiteens medlem O. Christiansen, foreslår følgende innstilling:"

Andrå: Det er ikke noen innstilling, det er en bemerkning.

Olaf Christiansen: Vi kan si: "Mindretallet, komiteens medlem O. Christiansen, vil bemerke:"

Formannen: Jeg skal forandre det dithen.

Konrad Knudsen: Står det ikke i forslaget noe om "når generalforsamlingen er slutt"? Den er jo slutt. Kunne ikke det korrigeres til "som nå er slutt"?

Formannen: Det blir vel ikke noe galt om det står som det står, "så snart som mulig etter Generalforsamlingens slutt."

Smitt Ingebretsen: Det skulle være nok med "så snart som mulig", ikke noe mere.

Formannen: Vi kan godt stryke resten. Meningen var jo at når generalforsamlingen var slutt, skulle det så snart som mulig etter avslutningen gis en innstilling. Så forsåvidt tror jeg det er bedre som det står nå.

Smitt Ingebretsen: Den er jo slutt.

Formannen: Ja, men det gjør ingenting.

Støstad: Det ligger jo i det som står der at generalforsamlingen ikke er slutt enda.

Formannen: Hvis komiteen mener det, kan jeg la det gå ut.

Hvis ingen har noe å bemerke til dette, går jeg ut fra at komiteen er enig i at vi avgir vår innstilling i den form jeg har referert, med de nå foretatte endringer. Ingen har hatt noe å bemerke, og jeg anser det som vedtatt.

Denne sak vil da komme fram, går jeg ut fra, i det første hemmelige møte som Stortinget berammer.

Utheim: Det var et annet spørsmål jeg hadde lyst til å reise, hvis der er anledning til det.

Formannen: Vær så god.

Utheim: Ved siden av de forhandlinger som har pågått i Genève om det handelspolitiske charter, har der foregått parallelle forhandlinger mellom en rekke land om visse tollettelser. De forhandlinger har ledet til et sådant resultat at jeg tror det er 16 land er blitt enige om en forandring i tolltariffene. Det var forutsetningen at disse overenskomster skulle iverksettes fra 1 januar 1948. Det er ganske klart at noen tollettelser fra norsk side ikke kan gjennomføres uten at saken er forelagt Stortinget. Jeg forsto det tidligere sådan at de lettelsene vi f.eks. har oppnådd med hensyn til tollbestemmelser i Amerika, som har stor betydning for norsk næringsliv - jeg tenker på olje, jeg tenker på hermetik og andre ting - skulle iverksettes 1 januar 1948, men jeg hører nå at det er utsikt til at

disse ikke blir gjennomført overfor Norge før vi går med på de tollettelser vi skal yte til gjengjeld.

Jeg kjenner lite til denne sak, men når utenriksministeren nå er her, har jeg lyst til å spørre hvordan saken ligger an, om det er riktig det jeg her sier, og om det er så at det fra Regjeringens side vil bli fremlagt forslag for Stortinget som kan bringe en løsning. Jeg har inntrykk av at der innen norsk næringsliv i all fall er megen bekymring for at man ikke skal få gjennomført de lettelsene med hensyn til toll i fremmede land som denne innstilling går ut på.

Utenriksminister Lange: Det er i hovedsaken slik som hr. Utheim sier, men det er noe mer enn 16 land, det var flere som tråtte til ved tollforhandlingene der nede, så det er visst i alt 21 land som seg imellom er blitt enige om hver for sine konstitusjonelle myndigheter å foreslå visse gjensidige tollnedsettelse, og det var - som hr. Utheim sa, forutsetningen at disse gjensidige tollettelser såvidt mulig skulle tre i kraft fra 1 januar. Imidlertid ble det mot vårt ønske koplet til denne avtalen om tollnedsettelse en innledning, som fastslår visse generelle prinsipper. Riktignok fikk vi inn der en klausul om at hvis disse prinsipper som der er fastslått kom til å avvike fra dem som ville bli fastslått på ITO-konferansen - den som nå pågår i Havana - skulle disse bestemmelser i innledningen til tollavtalen forandres så de ble i samsvar med ITO-chartret.

På grunn av denne prinsipielle innledning har vi i Regjeringen sett det slik at det ville være det beste for oss å se resultatet av Havana-konferansen og denne tollavtalen i sammenheng. Dertil kommer at det rent teknisk har vært umulig å overkomme å forberede saken om tollavtalen til foreleggelse for Stortinget i inneværende sesjon. Saken er under arbeid og vil bli fremmet for Stortinget snarest mulig over nyttår.

Dette betyr at vi i en del av landene ikke vil få de tollnedsettelse som avtalen innebærer før vi selv setter i kraft de gjensidige tollnedsettelse. Vi har fått notifikasjoner fra en del av landene om at de gjør nedsettelsen gjeldende for vårt vedkommende uansett om vi allerede nå eller først på et senere tidspunkt nedsetter våre satser, men det gjelder ikke Amerikas Forente Stater, så de fordeler som tollettelsetene innebærer for visse av våre eksportnæringer, må vi vente på til Stortinget har tatt standpunkt til det hele kompleks.

Nå er det så at norsk næringsliv står ikke entydig positivt til de forslag som man er kommet fram til i Genève. Jeg tror man stort sett kan regne med at våre eksportindustrier vil se dette som en stor vinning, men jeg tror også man må regne med at det fra jordbrukshold i Stortinget vil reise seg betenkeligheter, og at de samme kanskje vil være tilfellet også for visse av våre

hjemmeindustriens vedkommende. Dette er ikke en så helt enkel affære, og det har også spilt inn når vi har ment det var best å ta det hele i sammenheng og få tid til å forberede det best mulig for Stortinget.

Utheim: Jeg takker for de opplysninger utenriksministeren kom med. Jeg er fullt klar over at dette er en meget kinkig og kanskje også en nokså tvilsom sak. Jeg er også fullt klar over at den innstilling om disse gjensidige tollettelser som foreligger fra komiteen i Genève, er betinget bl.a. av at man i disse tollavtaler skal ta med praktisk talt alle de bestemmelser man har i charteret for den handelspolitiske overenskomst, og likeledes at hvis det blir forandringer etter konferansen i Havana, skal de nye bestemmelser automatisk tre inn. Jeg kjenner også til at denne foreløpige tollavtale gjelder for ett år, eller at det er anledning til å tre ut i januar-februar 1949. Jeg skal ikke si noe mer om dette.

Men jeg vil ha sagt at den innstilling som foreligger fra Genève, mangfoldiggjøres og sendes nå rundt til alle. Alle må tro at det er i orden. Det er tykke bøker på 1500 sider. Fra norsk side gjelder det endringer i tolltariffen for 150 satser - jeg tror ikke det skal være så meget galt i det jeg sier, noe sådant er det. Jeg tror det er nødvendig at denne sak forelegges for Stortinget snarest mulig, så man kan ta standpunkt, uten at jeg vil si noe om hvilket standpunkt man bør komme til. Jeg er fullt klar over det tvilsomme i hele saken ved at disse tollavtalene knyttes sammen med bestemmelser som for oss kanskje gjør det meget vanskelig å akseptere dem.

Formannen: Da flere ikke har forlangt ordet, vil jeg få takke medlemmene for fremmøtet, og spesielt takke statsråden for at han har vært til stede.

Møtet hevet kl. 9.40.